

אבנר הופשטיין

זה לא חלום

הסיקור התקשורתי של משפט האונס של ורד דורון על-ידי אביה הוא דוגמה לטיפול מקומם של העיתונות בקורבנות של עברייני מין

24 | 06.10.2014

רד דורון נאנסה בשיטתיות מגיל 3 עד גיל 11 על-ידי אביה בני שמואל, הדחיקה את האונס עד גיל 22, אז נזכרה בו באמצעות חלום נוראי, והתלוננה במשטרה בגיל 25. מאז חלפו 12 שנה של חקירות, דיונים משפטיים, עדויות פרטניות, סקירה של יומני הנערה, שלוש ערכאות שיפוטיות (שתיים במחוזי ואחת בעליון), ושישה שופטים שפסקו פה אחד: דורון דיברה אמת. אביה אכן אנס אותה.

סיפורה של דורון זכה לחשיפה תקשורתית לא קטנה, אולם מי שקרא או צפה בדיווחים בעיתונות אחרי ההכרעה האחרונה של בית-המשפט העליון לא באמת מכיר את הסיפור שתואר כאן בפסקה הראשונה. העיתונות, בגלל אילוצים טכניים, רדיפת סנסציה או שילוב של השניים, צימצמה את הסאגה המשפטית לשתיה אפיזודות: החלום והכלא. כך יצא שרובו של הסיקור העיתונאי של ההכרעה האחרונה הוביל אותנו לחשוב שנערה חלמה חלום שבעקבותיו יבלה אביה הקשיש את שארית חייו בתא מבודד. מכאן ועד למסקנה שהשופטים האלה נסחפו קצת המרחק לא רב.

הנה כמה דוגמאות: "לשקול שוב הרשעה על בסיס חלום", קראה הכותרת למאמרו של יורם שחר ב"הארץ"; "היום בפעם הראשונה יישלח אדם לכלא על סמך חלום", זעק הפתיח של הדיווח במהדורת החדשות של ערוץ 2; "אב שהורשע באונס בתו על סמך חלום יישלח לכלא", נקבע בכותרת ב"וואלה"; ואולי המטרידה מכולן, כותרת הגג ב"ידיעות אחרונות": "העליון האמין לחלום ופסק: האב אנס". הכותרת עצמה, אגב, היתה "חלום בלהות".

אם הכותרות היו בומבסטיות, הרי שהדיווחים עצמם היו מאוזנים יותר, וכללו בדרך כלל אזכורים, כלליים וקצרים אמנם, של העדויות והראיות שנצברו ושיכנעו את השופטים - הן ולא החלום. ייתכן שבעידן הזה קשה לבוא בדרישות להעמקה בדיווחים חדשותיים של 300 מלה על התפתחות עדכנית במשפט מפותל, גם אם אין דווקא הצדקה לכך שמרבית כלי התקשורת לא ניסו לסטות מהנוסח של "החלום הסתיים בהרשעה", שמעורר אוטומטית ספק אם היה כאן בכלל אונס.

האם באמת העליון "האמין לחלום"? האם השופטים "האמינו לזיכרון"? אפילו קריאה שטחית בפסק הדין מבהירה שהחלום שימש רק זרז לחקירה. בית-המשפט האמין, אם כבר, לעדות הסדורה של דורון, שבעקבות החלום החלה לשחזר את ילדותה האבודה

"החלום הוכיח", כותרת בשער "ישראל היום",

11.9.14

והרי בשביל העמקה מסוג זה נועד עולם המגזין, המודפס והטלוויזיוני. שם מגבלות המקום נעלמות, ואפשר לראיין עדים, לצטט מפסק הדין ולדון באופן רציני בשפע הסוגיות המשפטיות והפסיכולוגיות העולות מן הפרשה. וכך אכן **התיימר לעשות אילן לוקאץ' ("אולפן שישי", 27.9.14)**, שנחשף לסיפור דרך "עסקה" (לגיטימית, חשוב לציין) שבמסגרתה מקדם ערוץ 2 את הסדרה הדוקומנטרית "תיקים מהסניגוריה" של יס-דוקו על עבודתה של הסניגוריה הציבורית (שייצגה את שמואל) תמורת קבלת חומרים בלעדיים לפני שידורם.

אילן לוקאץ', כתב חדשות ערוץ 2, מראיין את האנס בני שמואל, "אולפן שישי", 27.9.14

אז איך לוקאץ' "מעמיק"? ובכן, אל תחפשו אצלו את היומנים של ורד או את בני המשפחה שאישרו את גרסתה; אל תצפו למומחים שבית-המשפט קיבל את גרסתם; אל תעצרו נשימתכם בהמתנה לשאלות שיעמידו את האב, שעימו לוקאץ' נפגש לשיחת נפש מלטפת, במקום לא נוח. אפשר, כמובן, להתווכח עם פסק הדין, אפילו לטעון שהוא שגוי. אבל לוקאץ' מעדיף לפתוח את שער הרחמים כלפי האב האומלל, ולהתפייט:

לוקאץ': "אתה עוד אוהב אותה באיזשהו מקום?".

שמואל: "לא. אני הולך לסיים את החיים שלי בכלא. אני לא יודע אם זה אכפת לה בכלל. איזה אהבה יכולה להיות? סתם צביעות. אני כל החיים שלי הלכתי ישר, יושר. אולי זה היה בעוכרי".

שמואל ממשיך בגרסתו, הפעם בקטע מתוך הסדרה של יס-דוקו: "לפני עשר שנים הבת שלי, שקוראים לה ורד, הודיעה שהיא סיפרה שחלמה חלום שהיא מקיימת יחסי מין עם אבא שלה. חלום. זה פשוט לא יאומן. מרשיעים אותי פעמיים בגלל חלום. אין משהו אחר, חוץ מחלום, אין כלום".

עד כאן גרסת האב. גם לוקאץ' יודע שהגרסה הזאת משוללת כל יסוד, מיד נסביר עד כמה, אז הוא מנסה לתקן. רק שנעבעך, זה יוצא לו עקום: "לא לגמרי הוגן לומר שהתיק נסוב אך ורק על חלום. החלום היה רק נצרה שהשתחררה ובעקבות זאת עלו הזכרונות". אלא שמכאן והלאה מתמסר לוקאץ' לטיעון שמדובר ב"מלה נגד מלה": "זיכרון אפשר לשפוט והשופטים האמינו לזיכרון, אך האב מתקשה להבין כיצד זה קרה וממשיך לטעון לחפותו".

בני שמואל, שהורשע באונס בתו ורד דורון, בכתבה של אילן לוקאץ' ב"אולפן שישי" של חדשות ערוץ 2, 27.9.14

האם באמת העליון "האמין לחלום"? האם השופטים "האמינו לזיכרון"? האם זה רק "לא לגמרי הוגן"? אפילו קריאה שטחית בפסק הדין מבהירה שהשופטים לא האמינו לשום חלום. החלום שימש רק זרז לחקירה. בית-המשפט העליון (כמו גם בית-המשפט המחוזי) האמין, אם כבר, לעדות הסדורה של דורון, שבעקבות החלום החלה לשחזר את ילדותה האבודה.

גרסת האב שלפיה "אין משהו אחר" מלבד החלום, גרסה שלוקאץ' בקושי מנסה אפילו לדגדג, שקרית מיסודה. מובן שהעליון לא האמין רק לדורון ולזכרונותיה. הוא האמין גם לאמה של דורון, שהעידה כי היא עצמה הותקפה מינית על-ידי שמואל; האמין לאחותה, שאישרה את הראיה הנסיבתית החשובה: דרישתו של האב מבנותיו לישון באופן קבוע בכותונת ללא תחתונים; האמין לאם גם כשסיפרה כיצד השפיל האב את בתו וכינה אותה בכינויי גנאי בעלי אופי מיני.

בית-המשפט גם האמין לדודה שהעידה גם היא על אופן הלבוש התמוה שהאב כפה על בנותיו לפני השינה, "לצורך אורור"; האמין לדודה אחרת שסיפרה כי הותקפה מינית על-ידי שמואל בהיותה בת 15; האמין לבת-דודתה של ורד, שהתגוררה סמוך אליה בניו-יורק, והעידה על חשדות עמומים של דורון בדבר אופי יחסיה עם אביה עוד לפני החלום, ועל התגובות ההיסטריות שלה למבוגרים שהסתכלו לכיוונה, שהעידו על טראומה גדולה; האמין למכר של המשפחה שהעיד כי שמואל נהג לפקוד עימו מכוני ליווי ו"להפשיט בעיניים" את הנשים שנכנסו לחנותו ועוד ועוד.

לאלה התווספו יומניה של דורון שהעידו על מצב נפשי קשה זמן רב לפני החלום ועל גישה מעוותת ליחסי מין. ועל כל אלה נוספו שקרים בוטים של האב בעדותו שחיבלו במהימנותו כעד וגם הודאה-למחצה שמסר לאחותה של המתלוננת ונזקקה לחובתו (על אף שניסה לתת לה בבית-המשפט פרשנות אחרת). לבסוף, עדויות של מומחים בעלי שם מטעם התביעה התגלו כאמינות ועמדו במבחן לאורך זמן - לצד עדויות מומחים מטעם ההגנה שקרסו במשפט או התגלו כבלתי רלבנטיות.

אחד מסניגוריו של בני שמואל, שהורשע באונס בתו ורד דרון, בכתבה של אילן לוקאץ' ב"אולפן שישי" של חדשות ערוץ 2, 27.9.14

לוקאץ' ממשיך את הכתבה בהתייחסותם של פרקליטיו של שמואל מהסניגוריה הציבורית. "אין שום ראייה אחרת", אומר הפרקליט. "הכל נובע מאותו חלום ומפירושים של פירושים שניתנים בעקבות אותו חלום". גם הפעם העיתונאי לוקאץ' אינו טורח להבהיר לצופה את העובדות האמיתיות.

הסדרה של יס-דוקו בוחנת פרשות דרך עיניהם של הסניגורים והנאשמים. הסניגור רשאי לאחז את עיניו של מרשן, אולי כדי לתת לו שביב של תקווה. אבל לוקאץ' לא חייב להסתכל במציאות דרך הפריזמה הזאת. כעיתונאי יש לו מחויבות להבהיר לצופה שהוא צופה בשקר לבן של פרקליטים לקליינטים שלהם, גם אם הדבר עלול לחבל באטרקטיביות הנארטיבית של הסדרה.

גרסת האנס

אבל את "העמקתו" של לוקאץ' בסוגיה המשפטית המרתקת ביותר במשפט הזה, שאלת "הזכרון המודחק", כבר קשה לפטור בנהייה אחרי ה"מעניין" על חשבון ה"מדויק". כאן יש הטעיה של הצופה, אולי מתוך עצלות עיתונאית. כך מתאר את הדברים לוקאץ': "לב העניין הוא הזיכרון המאוחר. זכרונות מודחקים של הזוועות או זכרון שווא? שני הצדדים הביאו מומחים. כך ראה את זה המומחה מצד הנאשם".

מכאן מובאת באריכות גרסתו של פרופ' יונתן גושן מאוניברסיטת תל-אביב, עד מומחה מטעם ההגנה, כפי שנמסרה לבמאי הסדרה "תיקים מהסניגוריה". גושן קובע חד וחלק כי אופן היזכרותה של דרון תואם את המחקרים על היווצרות זכרונות שווא, כיוון ש"לאט-לאט הלכו והתווספו פרטים לזיכרון. מהרגע שהיא משתכנעת - היא מאמינה בזה".

בני שמואל, שהורשע באונס בתו ורד דורון, בכתבה של אילן לוקאץ' ב"אולפן שישי" של חדשות ערוץ 2, 27.9.14

העדות הנלהבת של פרופ' גושן נמסרת לסניגורים של שמואל, שבולעים את הדברים בשקיקה, בתקווה למשוך את השטיח מתחת לרגלי התביעה. כזכור, כל זה צולם לפני הערעור. לוקאץ' שוכח לעדכן את הצופה שהשופטים, גם במחוזי וגם בעליון, התלהבו מגושן הרבה פחות, ולפרקים אף קרעו את עדותו לגזרים, כפי שכתבה שופטת העליון עדנה ארבל:

למול חוות דעת מומחי התביעה הוצבה חוות דעת מומחי ההגנה, אשר כפי שקבע בית-המשפט המחוזי, ודעתי כדעתו, לא היה בהן כדי לספק הסבר חלופי סביר לתמונת הסימפטומים מהם סבלה [...] חוות דעתו ועדותו של פרופ' גושן שזורות הנחות מוקדמות והשערות באשר למתלוננת ואינן כוללות התמודדות עם כלל החומר ובפרט עם עובדות שלא התיישבו עם התיזה שהציג [...] לא ניתן אפוא לומר כי זוהי בחינה אובייקטיבית של הראיות, אלא 'קריאה מונחית מטרה' שלהן. על אלה יש להוסיף את הקשיים שעוררה חוות דעתו, כפי שאלה לובנו בעדותו בבית-המשפט, וביניהם העובדה שביסס על שיחות מסדרון שקיים באוניברסיטה את מסקנתו [...]."

את חוות הדעת של מומחי התביעה בית-המשפט דווקא משבח ומקבל כמעט במלואן. אך מי שצופה בכתבה של לוקאץ' לא יודע את כל זה. למעשה, לוקאץ' לא מתייחס אליהן כלל. כך יוצא שהצופה שומע מומחה אחד שבית-המשפט הפריך וביטל את עדותו, ולא שומע את המומחים שבית-המשפט אימץ את מסקנתם.

פעמים רבות מעלים עיתונאים תהיות בנוגע לקורבנות אונס: מדוע הן מפחדות להתלונן? מדוע הן לא רצות למשטרה מיד אחרי המעשה הנורא? למה רבות מהן מסרבות להיחשף גם שנים רבות אחר-כך? ייתכן שכאן, בחמלה אל האנס המזדקן שמעורת את השיפוט העיתונאי גם אחרי הרשעה, מסתתר חלק מהתשובה לשאלות הללו.